

groups, united by a common educational purpose under indirect guidance of the teacher. The particular value of group learning activities in the formation of competences of future teachers of primary school is revealed. In the future, it is appropriate to study the problems of using technology of group learning activities in forming professional knowledge, abilities and skills of students by organizing group learning in primary school.

Key words: *group learning activities, small group, educational technology, cooperation, group interaction, competence.*

УДК 378.147:373.2.011.3-51

Людмила Одерій, Анатолій Роздимаха
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДІТЕЙ І ДОРΟΣЛИХ У РОДИНІ ЯК УМОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Автори статті доводять, що професійне становлення фахівців в області дошкільної освіти не може відбутися без ознайомлення студентів із проблемами сімейного виховання, зокрема з особливостями позитивних взаємин дітей і дорослих у родині. Сумісна художня діяльність у техніках образотворчого мистецтва (малювання, ліплення, аплікація тощо) є ефективним засобом розвитку позитивних взаємин у родині. Зміст роботи передбачав: індивідуальну роботу з батьками, яка допомагала мотивувати організацію і проведення сумісної з дітьми художньої діяльності в умовах родини; колективні форми, спрямовані на визначення й заохочення результатів сумісної художньої діяльності батьків і дітей, кожної родини, групи.

Ключові слова: *позитивні взаємини, родина, сумісна діяльність, художня діяльність, професійне становлення.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства визнано пріоритети сімейного виховання. Родина має величезне значення в житті дитини, людини. Неможливо бути кваліфікованим педагогом без знань і вмінь діяти в інтересах дитини, налагоджувати, спрямовувати й координувати співпрацю і взаємодію з родиною, з батьками вихованців. Фахівця-дошкільника неможливо уявити і без психологічної готовності до взаємодії з батьками, свідомого прагнення розвивати найважливіші професійні й особистісні якості, які забезпечують успіх цієї взаємодії.

Сучасні фахівці з дошкільної освіти мають добре орієнтуватися в усіх її складних напрямках і згідно з ними організовувати активну практичну діяльність у закладах освіти. Це, на наш погляд, перш за все стосується допомоги родині (з боку навчального закладу) у встановленні позитивних взаємин між дітьми та дорослими.

Значимість визначеного сектору освітньо-виховної роботи дошкільних закладів підтверджується й державними документами. У Базовому компоненті дошкільної освіти йдеться про те, що за виховання дітей відповідальність несуть батьки, а всі інші соціальні інституції мають допомагати, спрямовувати й доповнювати виховну діяльність родини [1].

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових праць В. Нечаєвої, Т. Маркової, С. Анізімової, В. Котирло, Я. Неверович, З. Борисової, Л. Паньєвської, Р. Бурре та інших дозволяють обґрунтовано визначити форми, методи, зміст роботи вихователя, спрямованої на розвиток позитивних взаємин між дітьми і дорослими у родині. А праці Ю. Азарова, А. Борзіна, В. Кравця, А. Макаренка, В. Постового, О. Савченко, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича та інших висвітлюють проблеми виховання дітей у родині й суспільних навчальних закладах.

Метою даної статті є актуалізація вивчення майбутніми фахівцями проблеми формування позитивних взаємин у дітей і дорослих у родині.

Виклад основного матеріалу. Людське суспільство являє собою складну систему відносин. Однією, і можливо найважливішою, ланкою є взаємовідносини особистості з людьми взагалі, зокрема, у родині. Розвиток особистості відбувається у процесі її соціалізації. Особливе значення має формування позитивних взаємовідносин між усіма родичами, особливо між батьками й дітьми. Сам хід розвитку сучасного суспільства зумовлює актуальність проблеми формування позитивних взаємин між дітьми й дорослими в родині.

Вивчення особливостей формування позитивних взаємин займає певне місце в теорії морального виховання. На наш погляд, найбільш змістовне визначення поняттю «позитивних взаємин» дає В. Баженов – це різноманітна та відносно стійка система емоційних відносин, ядром яких є почуття, спрямовані на іншу людину [2, 4].

Існує багато чинників, які можуть стати засобами розвитку позитивних взаємин між людьми. Це, перш за все, діяльність. Щодо формування позитивних взаємин між дітьми й дорослими в родині ми зробили припущення, що підґрунтям їх формування може стати сумісна художня діяльність.

На наш погляд, залучення дітей і батьків до сумісної художньої діяльності (у межах образотворчого мистецтва) є найбільш ефективним методом і засобом педагогічного впливу на родину з боку навчального закладу ще й тому, що організація такого виду сумісної діяльності дозволяє педагогу-вихователю найбільш коректно й делікатно здійснювати керівництво нею, цей вид діяльності є позитивно-емоційно насиченим, доступним технічно і дуже цікавим як для дітей, так і для дорослих.

Взаємозалежність відношення та діяльності дозволяє зрозуміти, що в своїй розвивавальній якості виступає лише та діяльність, яка відповідає певному відношенню суб'єкта. Оскільки людська діяльність відрізняється свідомою постановкою мети й вибором засобів її досягнення, поведінка людей включає в себе істотний елемент діяльності свідомості. Взаємини з батьками, членами родини і з однолітками – перший соціальний досвід поведінки дитини [6].

Велике значення має взаємодія. Під взаємодією розуміється така система дій учасників, коли дія однієї особи обумовлює певні дії інших людей. Тому перед дослідниками стоїть проблема вивчення її впливу на формування позитивних взаємовідносин дошкільників. У процесі будь-якої сумісної діяльності виникає взаємопов'язаність її учасників. Вона, у свою чергу, є одним із основних факторів, що регулюють взаємодію [3].

Зміст та організація спільної діяльності між дітьми та дорослими мають специфічні особливості. У їх наслідок створюються сприятливі умови для розвитку дружніх взаємин, виникають і розвиваються значущі з погляду виховання контакти, зокрема співпраці та взаємодопомоги: уміння розподіляти обов'язки й матеріал, узгоджувати свої дії з діями учасників, працювати так, як домовлено, контролювати дії один одного, разом виправляти помилки і, у разі необхідності, допомагати товаришеві показом, порадою або безпосереднім виконанням частини його роботи.

Фактором, що створює систему сумісної діяльності, є загальна мета; саме вона цементує цю діяльність, перетворюючи сукупність суб'єктів (групу індивідів) в сукупний суб'єкт. Чим перспективніше загальна мета, тим більше можливість інтеграції індивідуальних мотивів та перетворення конкретної малої групи у справжній колектив. У своїй роботі «Психологія колективної діяльності» Ю. П. Платонов указує на те, що усвідомлення загального для всіх членів колективу мотиву можливо лише в тому випадку, якщо формується загальна мета діяльності [8].

Майбутні фахівці мають усвідомити, що власне цей момент формування мети – загальної діяльності дітей і дорослих у родині, вимагатиме допомоги батькам із боку педагога. І, власне, він має стати початком педагогічного керівництва. Першою й неодмінною умовою колективної діяльності являється формування загальної мети. Якщо ця мета за будь-яких причин не сформована, то колективна діяльність не зможе відбутися. Для встановлення мети колективної діяльності обов'язковою є усвідомленість всіх елементів діяльності. А мотиваційний етап характеризується наявністю усвідомлених психічних явищ, що спонукають до діяльності.

Теорія діяльності отримала широке висвітлення в сучасній психологічній літературі, хоча багато з її проблем ще дискутується. Діяльність розглядається, в основному, як процес реалізації різного ставлення людини до оточуючого світу. Діяльність, на думку О. М. Леонтьєва, безпосередньо пов'язана з потребами та емоціями [6].

Компоненти предметного змісту діяльності визначає у своїх роботах О. В. Запорожець. Ними є: умови (у тому числі й засоби досягнення мети), ціль, конкретна задача, мотиви. Вони розташовані між собою в певних взаємовідношеннях [4].

Відповідно до концепцій О. М. Леонтьєва і О. В. Запорожця можна зробити висновки, що сумісна художня діяльність представляється як

реалізація ставлення дитини до різних видів мистецтва й може стати дієвим засобом виховання. Справа вихователів – створити всі умови для прилучення дитини до різних видів художньої практики, що, безумовно, стає більш ефективним і при залученні сім'ї. Намагання виконувати й імпровізувати виникають і розвиваються в дошкільному дитинстві. Спільну діяльність дітей дошкільного віку багато сучасних педагогів і психологів розглядають як засіб формування позитивних взаємин, засіб виховання взаємодопомоги, відповідальності за доручену справу.

Вихователь, допомагаючи організовувати й здійснювати керівництво сумісною художньою діяльністю дітей і дорослих у родині, має вказувати на необхідність виконання певних правил по відношенню до дітей та дорослих. Він повинен допомогти визначити або підказати ці правила: проявляти увагу, люб'язність, чуйність, доброзичливість до інших, допомагає дитині усвідомити їх загальну й гуманну сутність.

Дослідження психологів показують: доброзичливі стосунки з дорослими і однолітками породжують у дитини почуття спільності з ними, дружелюбність, спокій, душевну рівновагу. Якщо ж відносини не складаються, то виникають тривога, напруженість, а звідси й почуття неповноцінності, пригніченості або навіть і агресивності, ворожисть, недовіра, жорстокість, що гальмує розгортання позитивних взаємин старших дошкільників [5].

Сумісна художня діяльність є основою для позитивних учинків дитини та засвоєння норм поведінки та відношення. Колективні композиції (малюнки, аплікація, ліплення) радують дітей і дорослих не випадково. Загальний результат завжди багатший за змістом, більш яскравий, ніж індивідуально виконана робота.

Важливий наступний момент, який мають засвоїти майбутні педагоги-дошкільники, що батьки, як правило, не знають особливостей дітей дошкільного віку. А врахування вікових особливостей – запорука успіху виховного процесу.

Є. Фльоріна, В. Єзикеєва, Т. Казакова, Т. Комарова підкреслювали, що дуже важливо під час організації і проведення художньої діяльності враховувати вікові особливості дитини дошкільного віку [7].

Мистецтво набуває істинного сенсу саме в удосконаленні та розвиткові системи суспільних відношень. Т. Комарова, Н. Сакуліна, Н. Халезова, Т. Доронова, В. Єзикеєва, Є. Лебедева та багато інших педагогів пропонували використовувати як засіб розвитку певних сторін особистості дитини дошкільного віку різні види художньої діяльності: малювання, ліплення, вирізування з паперу фігурок та наклеювання їх, створення різних конструкцій із природних матеріалів [7].

Ще один важливий факт, що мають засвоїти майбутні фахівці з дошкільної освіти – педагоги-вихователі дошкільних закладів мають донести до свідомості батьків, що малювання, ліплення, аплікація, ручна

праця (оформлювальна діяльність), конструювання – види образотворчої діяльності, основне призначення яких – образне відображення дійсності. Зображувальне мистецтво є художнім відображенням дійсності в образах, що сприймаються зором.

Зображувальна діяльність – одна з найцікавіших для дітей дошкільного віку. Не випадково дитина дуже рано починає прагнути самими різними способами виразити отримані нею враження. Зображувальна діяльність дошкільників як вид художньої діяльності, зазначають дослідники, повинна мати емоційний, творчий характер.

Ми обрали, у якості засобу, продуктивну діяльність дітей дошкільного віку (ліплення, малювання, конструювання та аплікацію). Ці види діяльності ми вважаємо найбільш доступними для дітей. Їх особливості проявляються в художній техніці: малювання – штриховка, набризг; ліплення – конструктивний спосіб з'єднування деталей; конструювання – накладання, з'єднування тощо. Означені види художньої діяльності мають великий позитивний вплив на дітей старшого дошкільного віку. Все це складає передумови для організації колективної діяльності.

Пропонуючи зображувальну діяльність як засіб формування позитивних взаємин дошкільників із дорослими членами родини, ми вважаємо за необхідне використовувати в цій роботі всі види зображувальної діяльності відповідно до смаків і вподобань родини та наявності матеріалів. При виконанні колективних робіт у дітей виховуються вміння об'єднуватися, домовлятися про виконання загальної роботи, виникає прагнення допомогти одне одному. Зображувальна діяльність має бути використана для виховання в дітей доброти, справедливості, для поглиблення тих благородних почуттів, які виникають у них. Професійна справа педагога – правильно організувати сумісні перегляди робіт, проявити увагу до творчості в різних родин, справедливо й доброзичливо оцінювати ці роботи, радіти загальному успіхові.

Особливо важливо, щоб діти розуміли результативність сумісної праці, усвідомлювали її переваги. Бажано використовувати різні види колективної роботи дітей із дорослими для формування в дітей і батьків умінь планувати свою діяльність з урахуванням загальної мети, умінь розподіляти операції. Колективна праця з батьками приносить дітям велику радість своєю злагодженістю, чіткою організованістю. Сумісна художня праця значно впливає на формування дружніх, доброзичливих стосунків у родині. Результати колективної діяльності, особливо схвалювані дорослими, спонукають дітей до виконання нових виробів, за кожную роботу вони беруться з великим емоційним підйомом.

Ми визначили в рамках означеної проблеми форми, зміст, методи і прийоми організації відповідної роботи з боку педагогів із дорослими членами родин, які, на нашу думку, сприяють розвитку позитивних взаємин у родині.

Відповідними завданнями роботи були: навчити знаходити контакт між учасниками у процесі художньої діяльності (виконання художніх робіт); навчити дорослих усвідомлювати як свої можливості, так і можливості дитини при виконанні сумісних дій, вмінню знаходити згоду; прищеплювати прагнення бути справедливим, витриманим, уникати конфліктів або їм запобігати; формувати позитивне емоційне ставлення до сумісної художньої діяльності.

Зміст роботи передбачав: індивідуальну роботу з батьками, яка допомагала мотивувати організацію і проведення сумісної з дітьми художньої діяльності в умовах родини; індивідуальну роботу з батьками, спрямовану на формування в них знань про вікові особливості та можливості дітей дошкільного віку й зокрема їх власної дитини; індивідуальну колективну роботу з дорослими членами родини, спрямовану на ознайомлення з художніми техніками; колективні форми, спрямовані на визначення й заохочення результатів сумісної художньої діяльності батьків і дітей, кожної родини, групи; організацію різних форм діалогу з батьками, з дітьми, між батьками і дітьми, усіх родин групи навчального закладу.

Проведена робота дозволяє підтвердити **висновки** про те, що в умовах оптимізації підготовки фахівців із дошкільної освіти їх професійне становлення не може відбутися без формування у студентів знань про проблеми сімейного виховання взагалі і зокрема про особливості розв'язання проблеми розвитку позитивних взаємин дітей і дорослих у родині. Сумісна художня діяльність у техніках образотворчого мистецтва (малювання, ліплення, аплікація тощо), є ефективним засобом розвитку позитивних взаємин у родині.

Перспективами подальших наукових розвідок є вивчення можливостей розвитку позитивних взаємин дорослих і дітей молодшого дошкільного віку; дослідження наступності вирішення проблеми в роботі дошкільних навчальних закладів і школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. : Видавництво «Просвіта», 2012. – 26 с.
2. Баженов В. О. Колектив і особистість / В. О. Баженов // Дошк. вих. – 1983. – № 3. – С. 4–5.
3. Деятельность и взаимоотношения дошкольников / под ред. Т. А. Репиной. – М. : Педагогика, 2008. – 192 с.
4. Запорожец А. В. Развитие произвольных движений / А. В. Запорожец. – М. : Педагогика, 2009. – С. 93.
5. Кулачківська С. О. Новий погляд на стару проблему. Гуманістичний підхід до розвитку дітей / С. О. Кулачківська // Дошк. вих. – 2002. – № 7. – С. 16–17.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1975. – 304 с.
7. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию / Т. С. Комарова, Н. П. Сакулина, Н. Б. Халезова. – М. : Просвещение, 1991. – 185 с.

8. Платонов Ю. П. Психология коллективной деятельности / Ю. П. Платонов. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1990. – 184 с.

РЕЗЮМЕ

Одерий Л., Роздымаха А. Изучение проблемы формирования положительных взаимоотношений у детей и взрослых в семье как условие оптимизации подготовки специалистов дошкольного образования.

Авторы статьи указывают, что профессиональное становление специалистов в области дошкольного образования не может состояться без ознакомления студентов с проблемами семейного воспитания, в частности, с особенностями развития позитивных взаимоотношений детей и взрослых в семье. Совместная художественная деятельность в технике изобразительного искусства (рисование, аппликация) является эффективным средством развития позитивных взаимоотношений в семье. Содержание работы предполагало: индивидуальную работу с родителями, которая помогала мотивировать организацию и проведение совместной с детьми художественной деятельности в семье.

Ключевые слова: позитивные взаимоотношения, семья, совместная деятельность, художественная деятельность, профессиональное становление.

SUMMARY

Oderiy L., Rozdymaha A. Studying the problem of forming positive relationships between children and adults in the family as a condition of pre-school education specialists training optimization.

A future educator has to know that pedagogical expedience of his/her activity is at first the result of his mastering the psychological and pedagogical knowledge, secondly, investigation of the rational use of his/her potential individuality in the process of pedagogical interactivity. The main feature of professional training of the future teachers has to be their social orientation, the orientation to the meaningful values.

Certainly the aesthetic and artistic values have to be socially meaningful features created by humanity. In general great attention is given to the aesthetic and artistic education of students and to the deep acquaintance of future teachers with the peculiarities of aesthetic and artistic education of children, especially in preschool age, by means of different types of art (musical, graphic, theatrical, choreographic and others).

Among the other types of art the graphic one has unique possibilities to the decision of tasks both of artistic and personality development, public and spiritual becoming of the rising generation. In preschool age the depicting activity is one of the most accessible and emotionally keen. Great role belongs to the art, to its influence in drafting the valued orientation of the person. Forming the valued options of the person, bringing him/her up to the greatest values – public ideals is a component part of the public destination of art. In full it is carried out when incarnated public values become meaningful for a person, determine character of his/her vital functions.

A method foresaw the following forms of children organization: special thematic lessons, untraditional lessons on the evaluation of art works, games, and exercises. Basic methodological principle was the maintenance and the development in children the attempts to express their own estimation of aesthetic beautiful qualities. For artistical creative development of children we applied the combination of different methods, receptions and forms of work with the use of various depicting and evident materials. The attempts of children to express their own estimation of aesthetic beautiful qualities of reality were especially encouraged.

Key words: positive relationships, family, artistic activity, joint activities, professional formation.

